

Haagse woede over bonussen is afleidingsmanoeuvre

Column 07-09
Tom Eijsbouts

FD 27/03/09

is van het kapitalistische spel. Hiertegen past geen toon van rechtschapenheid en wrok. Hier- tegen past klimische juridische actie, waarbij geen middel onbe- nut blijft, zoals H. Schoordijk dinsdag en R. Beltzer gisteren terecht in deze krant betoogden.

Moeten bankiers niet moreel verantwoordelijk worden gesteld voor de gevolgen van hun oppor- tunisme? Dat is niet zo eenvou- dig. Vergeten wordt wel dat het moderne kapitalisme niet op ver- antwoordelijkheid maar op beperking van aansprakelijkheid, verantwoordelijkheid en morali- teit is gebouwd.

De morele vrijplaats van geld- verkeer en zakenleven is een uit- vinding van deze tijd. Het is niet zonder betekenis dat juist de baas van een katholieke bank als eerste en enige vergiffenis kwam vragen. Het katholicisme en zijn verhouding tot de moraliteit date- ren van vroeger. In de katholieke middeleeuwen vonden mensen soelaas voor de druk van de mora- liteit in kunstige vormen van

hypocrisie, gekoppeld aan het gemak van vergiffenis en verlos- sing.

In de nieuwe tijd kwamen in de plaats van die hypocrisie de nog steeds bestaande morele vrij- plaats van het zakenleven, de wetenschap, het spel en de kunst. Zij passen in een andere culturele constructie. De uitvinding van de nv of maatschap met beperkte verantwoordelijkheid, die men wel bij de VOC dateert, staat nog steeds symbool voor die moderne vrijheid in het zakendoen.

Het is waar dat het protestant- se denken, zoals Max Weber zo mooi beschreef, de nieuwe vrij- heid van het geld direct weet op geheel eigen en even hypocriete wijze moreel verpakte, zodat grof

Het is niet zonder betekenis dat de baas van een katholieke bank als enige om vergiffenis vraagt

winstbejag plots harmonieus kon samengaan met de pretentie van morele uitgelezenheid. Maar dat moraaltheologische hoogstaande was van tijdelijke gelding. Blij- vend is niet het pact tussen geld en moraliteit, maar dat tussen geld en brutaliteit, ofwel beper- king van verantwoordelijkheid. Ook kunst en wetenschap genie- ten nog elk hun eigen morele vrij- drijfveren van de persoonlijke krijgen dan in het algemeen.

Morele woede over die bonus- sen is misplaatst, want ze mis- kent de vrijplaats van schaaft- loosheid die wij binnen het ondernemerschap aan het geld en zijn verkeer gunnen. Maar ze is vooral een afleidingsmanoeu- vre. Als de bonussen nu niet kun- nen, dan konden ze een jaar en langer geleden ook niet, toen ze juist de basis legden voor de hui- dige ramp. Ze waren toen ook fout; niet op morele maar op puur zakelijke en vooral politieke gronden. De werkelijk aansprake- lijke partij voor het markfalen is

de overheid, die al deregulerend met de tijdgeest meehobbelde. Voor de overheid bestaat geen beperkte verantwoordelijkheid. Zij, eerder dan de bankiers, moet openbare verantwoording afleg- gen. Een betere investering van de morele impuls zou zijn gericht op een parlementair onderzoek naar de oorsprong en de ontwik- keling van de kredietcrisis.

Iedereen vermoedt waarom juist onze rechtzinnige leiders daar niet erg happig op zijn. Uit dat onderzoek zou kunnen blij- ken dat de fatale deregulerings- golf die geleid heeft tot de kre- dietcrisis, ten dele is ontsproten aan het hevig religieus geïnspi- reerde en onzakelijke moraalrid- derschap in de VS van Bush. Dezelfde giftige cocktail die ons ook de Irak-oorlog bezorgde.

.....
Tom Eijsbouts is hoogleraar Europees constitutioneel recht en zijn geschiedenis aan de Faculteit der Rechtsgeleerd- heid van de Universiteit van Amsterdam.